र्त्तितम" छन्दो० उक्तेस्तथार्थता "अपिधानं प्रोक्षिताभ्याम्" कात्या० ९,१०,४, । "तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रतः" ऋ०१०,९०,७, "प्रोक्षिताः स्थ अग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि । अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि" यजु० १,१३, "कृष्णोऽस्याखरेष्ठो अग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि । वेदिरसि बर्हिषे त्वा जुष्टां प्रोक्षामि । बर्हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वा जुष्टं प्रोक्षामि" यजु०२,१, "रक्षोहणो वो बलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान्" यजु०५,२५, "संस्कारः पुंस एवेष्टः" प्रोक्षणाभ्युक्षणादिभिः" कुसुमा० "इत्युक्तेः पुरुषसंस्कार इति नैयायिकाः । मीमांसकमते द्रव्यसंस्कारः इति भेदः अभ्युक्षणशब्दे विवृतिः । "प्रोक्षितं भक्षयेन्मासम्" मनुः ।

सम्+प्र+ सम्यक् प्रोक्षणे । "प्राणानायम्य संप्रोक्षेत्तृचेनाब्दैवतेन तु" या० स्मृतिः ।

वि+विशेषेण सेचने "ज्रयो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते" ऋ०१०,९२,५ । "व्यवहिताश्चेति" पा० उपसर्गव्यवधानम् । "केशमिश्रेव हास तां व्यौक्षदोषं धयेति" शत० ब्रा० २,२,४,५ ।

अभि+वि+ आभिमुख्येन विशेषेण सेचने । "तत्तस्मादु तथैव संसृज्याम् यथाग्निं नाभिव्युक्षेत्" शत०ब्रा० १,३,१,१०

सम्+सम्यक् सेचने । "समुक्षितं सुतं सोमम्" ऋ० ३, ६०,५ । "इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितम्" ऋ० ८,४,१२

उक्ष त्रि० उक्ष–अच् । १सेक्तरि "सुप्रतिष्ठा मनोवृहदुक्षाय नः" यजु०८,८४, कर्मणि घञ् । २सिक्ते "उक्षान् प्रचक्रुः" भट्टिः

उक्षण न० उक्ष–ल्युट् । द्रवद्रव्येण संयोजनव्यापारे "वसिष्ठमन्त्रोक्षणजात् प्रभावात्" रघुः । [नावस्थे वृषे ।

उक्षतर पु० अल्प उक्षा ह्रस्वत्वे तरप् । अप्राप्तवाह-

उक्षन् पु० उक्ष–कनिन् । १वृषे, २ऋषभौषधौ च । "विदलितमहाकूलामुक्ष्णां विषाणविघट्टनैः" माघः । "उक्षेव यूथापरियन्नरावीत्" ऋ० ९,७१,९ । "उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवः" ऋ०९,६९,४ । "शरद्घनाद्दीधितिमानिवोक्ष्णः" कुमा० "न वराहं न चोक्षाणं न मृगान् विविधांस्तथा" भा०व०१३१ । "उक्षाणं पक्त्वा सह ओदनेन तस्मात् कपोतात् प्रति ते नयेद्वा" भा० व० १९६ । "नीलं चोक्षाणं मेध्यमप्यालभेत" भा० आश्व०११अ० । ३सेचनकर्त्तरि । सेचके त्रि० । "उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः" ऋ० ५,४७,३, उक्षा बिभर्त्ति भुवनानि वाजयुः" ऋ० ९,८३,३ । आत्मन उक्षाणं वृषमिच्छति उक्षीयति वेदे तु न नलोपः । उक्षण्यति । "वयं हि वां हवामहे उक्षण्यन्तो व्यश्ववत्" ऋ०,६,९ । ततः कर्त्तरि उ उक्षण्यु आत्मनोवृषेच्छौ "व्यश्वस्तावसुविदमुक्षण्युरप्राणादृषिः" ऋ० ८,२३,१८ । जातवृद्धमहद्भ्यः परस्य अच् समा० । जातोक्षः वृद्धोक्षः महोक्षः "महोक्षं वा महजां वा श्रोत्रियाय प्रकल्पयेत्" स्मृतिः "विलोक्य वृद्धोक्षमधिष्ठितं त्वया" कुमा० । उक्ष्णोऽपत्यम् अण् टिलोपः । औक्ष्ण तदपत्ये तस्येदमित्यणि अनपत्ये तु नलोपः न टिलोपः । औक्ष सि०कौ० उक्ष्णां समूहः वुञ् । औक्षक वृषसंघे न० । कुरुपूर्व्ववंश्ये ४राजभेदे च । तस्य गोत्रापत्ये ण्य न वृद्धिः । उक्षण्यतद्गोत्रापत्ये पुंस्त्री० । तदन्तत्वात् फक् उक्षण्यायनः "ऋज्वमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे" ऋ०८,५,२,२२ । "उक्षनामा कश्चित् कुरोः पूर्व्वजः तस्य गोत्रपत्ये उक्षन् शब्दात् ण्यः तदन्तत्वात् फक् । संज्ञापूर्व्वकविधिरनित्य इति न वृद्धिः अयञ्च छान्दसः लोकेऽस्य न प्रयोगः" भा० ।

उक्षवश त्रि० उक्षा वशा वशास्थानीयो यस्य । वन्ध्याऽलाभे वशात्वेन कल्पितवृषके १यजमानभेदे । तत्र वशारूपादिकमभिधाय वृषस्य तत्प्रतिनिधित्वम्" शत०ब्रा० ४,५,१,९, उक्तं यथा "मैत्रावरुणी वशा भवति यत्र वै देवाः रेतः सिक्तं प्राजनयंस्तदग्निमारुत" मित्युपक्रम्य पश्वादीनामुत्पत्तिमभिधाय "अथ यदा न कश्चन रसः पर्य्यशिष्यत त एषां मैत्रावरुणी वशा समभवत् तस्मादेषा न प्रजायते रसाद्धि रेतसः पशवस्तद् यदन्ततः समभवत् तस्मादन्तं यज्ञस्यानुवर्त्तते तस्माद्वा एषात्र न प्रजायते मैत्रावरुणी वशाऽवक्लृप्ततमा भवति यदि वशां न विन्देदप्युक्षवश एव स्यात्" । २वृषायत्ते त्रि० । "उक्षवेहदपि वेहत्स्थानीयकल्पितवृषे यजमाने" शत०ब्रा० उद्विधिरुक्तः ।

उक्षित त्रि० उक्ष–क्त । सिक्ते उक्षधातौ उदा० ।

उख गतौ भ्वादि० पर०सक० सेट् । ओखति औखीत् उवोख ऊखतुः ओखिता उख्यात् ओखिष्यति औखिष्यत् उखा ।

उख गतौ इदित् भ्वादि०पर०सक०सेट् । उङ्खति औङ्खीत् । उङ्खाम्—बभूव आस चकार । उङ्खिता उङ्ख्यात् उङ्खिष्यति औङ्खिष्यत् ।

उखर्वल पु० उख–वलच् रुडागमः किच्च । भूरिपत्रे तृणभेदे राजनि० "बलदो रुचिकारी च पशूनां सर्वदाहितः" । अस्य गुणः राजनि० उक्तः ।

उखल पु० उख–कलच् । भूरिपत्रे तृणभेदे उखर्वले राजनि० ।

उखा स्त्री उख–क । १पाकपात्रे पिठरादौ । (हाँड़ि) ।